

محبت اهل بیت(ع)؛ یکی از مشترکات بنیادین مذاهب اسلامی

مقدمه

یکی از مهم‌ترین ظرفیت‌های تقریب مذاهب اسلامی، تمرکز بر مشترکاتی است که ریشه در قرآن کریم، سنت نبوی و میراث علمی مسلمانان دارند. در میان این مشترکات، محبت و تکریم اهل بیت پیامبر اکرم(ص) جایگاهی ممتاز دارد؛ موضوعی که نه تنها در منابع شیعی، بلکه در معتبرترین منابع اهل سنت نیز مورد تأکید قرار گرفته است. برخلاف برخی منازعات تاریخی و سیاسی که در طول قرون گذشته به شکاف‌های مذهبی دامن زده‌اند، جایگاه اهل بیت(ع) همواره به عنوان یکی از نقاط اتصال امت اسلامی باقی مانده است.

در روزگاری که جهان اسلام با چالش‌های متعددی از جمله اختلافات مذهبی، افراط‌گرایی، اسلام‌هراسی و مداخلات خارجی مواجه است، بازخوانی این میراث مشترک می‌تواند به تحکیم اخوت اسلامی و تقویت گفت‌وگو تقریب کمک کند. بررسی منابع تاریخی و حدیثی اهل سنت نشان می‌دهد که محبت اهل بیت(ع) نه یک گرایش مذهبی خاص، بلکه بخشی از منظومه اعتقادی مسلمانان و میراثی مشترک میان مذاهب اسلامی است.

اهل بیت(ع) در منظومه فکری مسلمانان

محبت اهل بیت پیامبر(ص) ریشه در آموزه‌های قرآنی دارد. آیه مودت از مهم‌ترین مستندات است که مفسران مسلمان در تبیین جایگاه خاندان پیامبر(ص) به آن استناد کرده‌اند. در طول تاریخ، محدثان و مفسران مسلمان، محبت به اهل بیت را نشانه‌ای از وفاداری به سنت نبوی دانسته‌اند.

این جایگاه در منابع اهل سنت نیز به روشنی مشاهده می‌شود. بخاری در صحیح خود فضائل متعددی را درباره اهل بیت و به ویژه امام حسن و امام حسین(علیهما السلام) نقل کرده است. از جمله روایت مشهور پیامبر اکرم(ص) که حسن و حسین را «سرور جوانان بهشت» معرفی می‌کند (بخاری، 1412ق، ج ۷، ص ۱۰۰).

این روایات نشان می‌دهد که احترام به اهل بیت(ع) نه محصول تحولات بعدی تاریخ اسلام، بلکه بخشی از میراث نخستین جامعه اسلامی بوده است.

امام حسین(ع)؛ شخصیتی فراتر از مرزبندی‌های مذهبی

در میان شخصیت‌های اهل‌بیت(ع)، امام حسین(ع) جایگاهی ویژه در حافظه تاریخی مسلمانان دارد. مطالعه منابع اهل سنت نشان می‌دهد که ایشان نه تنها به عنوان نوه پیامبر اکرم(ص)، بلکه به عنوان نماد فضیلت، شجاعت، آزادگی و دفاع از ارزش‌های اسلامی مورد احترام قرار گرفته است.

مورخان برجسته اهل سنت همچون طبری و ذهبی ضمن نقل تفصیلی وقایع عاشورا، بارها به فضائل شخصی امام حسین(ع) اشاره کرده‌اند. در گزارش‌های تاریخی مربوط به واقعه کربلا، امام حسین(ع) در برابر سپاهیان کوفه با یادآوری نسبت خویش با پیامبر اکرم(ص) و جایگاه اهل‌بیت، آنان را به بازنگری در رفتارشان فرا می‌خواند و به حدیث نبوی درباره جایگاه خود و برادرش استناد می‌کند (طبری، 1369ش؛ بخاری، 1412ق).

این مسئله نشان می‌دهد که حتی در اوج بحران سیاسی آن روزگار نیز جایگاه دینی و معنوی امام حسین(ع) برای جامعه اسلامی شناخته شده بود.

عاشورا؛ نقطه تلاقی وجدان مشترک مسلمانان

یکی از مهم‌ترین شواهد وجود اشتراکات مذهبی پیرامون اهل‌بیت(ع)، نحوه بازتاب واقعه عاشورا در منابع اهل سنت است. برخلاف برخی تلاش‌ها برای تقلیل عاشورا به یک نزاع صرفاً سیاسی، بسیاری از مورخان اهل سنت این واقعه را یکی از تلخ‌ترین حوادث تاریخ اسلام دانسته‌اند.

طبری، ذهبی و دیگر مورخان اهل سنت، جزئیات شهادت امام حسین(ع)، یاران و خاندان او را با اندوه و تأثر نقل کرده‌اند. آنان همچنین به وقایع پس از شهادت امام حسین(ع)، از جمله رفتار سپاهیان اموی با خاندان پیامبر(ص)، انتقال اسیران به کوفه و شام و واکنش بسیاری از مسلمانان نسبت به این رخداد اشاره کرده‌اند (طبری، 1369ش؛ ذهبی، 1413ق).

نکته قابل توجه آن است که در بخش مهمی از میراث تاریخی اهل سنت، حادثه عاشورا نه به عنوان یک پیروزی سیاسی، بلکه به عنوان فاجعه‌ای بزرگ برای امت اسلامی روایت شده است.

نگاه علمای اهل سنت به یزید و فاجعه کربلا

از مهم‌ترین مباحثی که می‌تواند در تقویت گفت‌وگوی بین‌مذهبی مؤثر باشد، توجه به مواضع علمای اهل سنت درباره فاجعه کربلا است. برخلاف برخی برداشت‌های رایج، بسیاری از اندیشمندان اهل سنت نسبت به عملکرد یزید و کارگزاران او مواضع انتقادی داشته‌اند.

احمد سرهندی، معروف به مجدد الف ثانی، یزید را در شمار فاسقان دانسته و از رفتارهای او اظهار بیزاری می‌کند.

عبدالحق دهلوی نیز ضمن اشاره به حوادث کربلا، واقعه حره و حمله به مکه، از یزید به عنوان فردی یاد می‌کند که اعمال او موجب نفرت مسلمانان شده است و بر محبت اهل‌بیت(ع) تأکید می‌ورزد.

حتی ابن تیمیه که معمولاً به عنوان یکی از شخصیت‌های مورد استناد جریان‌های سلفی شناخته می‌شود، تصریح می‌کند که یزید مرتکب اعمال نادرست فراوانی شده و نمی‌توان او را در شمار شخصیت‌های مورد احترام قرار داد.

این مواضع نشان می‌دهد که محبت اهل‌بیت(ع) و محکومیت ظلم وارد شده بر آنان، محدود به یک مذهب خاص نیست و در میان طیفی گسترده از عالمان اهل سنت نیز سابقه‌ای روشن دارد.

محبت اهل‌بیت(ع)؛ بستری برای تقریب مذاهب

در جهان معاصر، تقریب مذاهب اسلامی بیش از آنکه نیازمند تأکید بر اختلافات باشد، نیازمند برجسته‌سازی نقاط اشتراک است. محبت اهل‌بیت(ع) یکی از مهم‌ترین این نقاط اشتراک محسوب می‌شود.

عاشورا نشان داد که امام حسین(ع) متعلق به یک گروه یا یک مذهب خاص نیست، بلکه شخصیتی است که مسلمانان با گرایش‌های مختلف دینی و فکری او را الگوی عزت، مقاومت و دفاع از حق می‌دانند. از همین رو بسیاری از پژوهشگران معتقدند که شخصیت امام حسین(ع) می‌تواند به عنوان یکی از محورهای گفت‌وگوی اسلامی و همگرایی میان مذاهب عمل کند.

تمرکز بر این مشترکات نه به معنای نادیده گرفتن تفاوت‌های تاریخی و فقهی، بلکه به معنای ایجاد فضایی برای شناخت متقابل و همکاری بیشتر میان مسلمانان است. در شرایطی که جهان اسلام با بحران‌های متعدد سیاسی، امنیتی و فرهنگی مواجه است، بازگشت به سرمایه‌های مشترک می‌تواند زمینه‌ساز

نتیجه‌گیری

بررسی منابع معتبر اهل سنت نشان می‌دهد که محبت اهل بیت(ع) یکی از مؤلفه‌های بنیادین فرهنگ اسلامی و از مهم‌ترین مشترکات میان مذاهب مسلمانان است. جایگاه امام حسین(ع) در آثار تاریخی و حدیثی اهل سنت، نحوه روایت واقعه عاشورا، مواضع بسیاری از عالمان اهل سنت درباره فاجعه کربلا و تأکید آنان بر احترام به خاندان پیامبر(ص)، همگی مؤید این حقیقت است.

امروز جهان اسلام بیش از هر زمان دیگری به بازخوانی این مشترکات نیاز دارد. محبت اهل بیت(ع) می‌تواند فراتر از مرزبندی‌های مذهبی، به بستری برای گفت‌وگو، همدلی و همکاری میان مسلمانان تبدیل شود. در چنین نگاهی، عاشورا نه صرفاً یک رویداد تاریخی، بلکه نمادی از ارزش‌های مشترک اسلامی و سرمایه‌ای راهبردی برای تحقق اهداف تقریب مذاهب اسلامی خواهد بود.

منابع‌خاری، محمد بن اسماعیل، الجامع الصحیح، بیروت: دارالکتب العلمیه، 1412ق.ذهبی، شمس‌الدین. سیر اعلام النبلاء، بیروت: مؤسسه الرساله، 1413ق.طبری، محمد بن جریر. تاریخ طبری، ترجمه ابوالقاسم پاینده، تهران: انتشارات اساطیر، 1369ش.دهلوی، عبدالحق. تکمیل الایمان، کراچی: الرحیم اکادمی، 1412ق.ابن تیمیه، احمد بن عبدالحلیم. مجموع فتاوی شیخ الاسلام ابن تیمیه، ریاض، 1381ق.